

Dr Katarzyna Czeszejko-Sochacka
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Rzeszowskiego

Terrorystyczny charakter przestępstwa brania lub przetrzymywania zakładnika

Streszczenie

Przestępstwo brania lub przetrzymywania zakładników należy do przestępstw szczególnie niebezpiecznych, często przypisuje mu się charakter terrorystyczny. Terroryzm jest jednym z największych zagrożeń współczesnego świata. W celu walki z tym zagrożeniem społeczność międzynarodowa zawarła szereg umów o charakterze międzynarodowym, wśród których doniosłe znaczenie ma Europejska Konwencja o zwalczaniu terroryzmu z dnia 27 stycznia 1977 r. Należy jednak pamiętać, że nie każde przestępstwo, które polega na wzięciu zakładnika będzie miało taki charakter. Niektóre tego rodzaju czyny będą bowiem miały czysto kryminalny aspekt. Wszystko zależy od celu, jaki przyświeca sprawcom, a więc czy ma on charakter jedynie rabunkowy, czy też jego celem jest wymuszenie określonych decyzji od podmiotów enumeratywnie wymienionych w treści przepisu art. 252 k.k.

Słowa kluczowe: wzięcie lub przetrzymywanie zakładników, art. 252 k.k., terroryzm.

Taking or holding hostages as a terrorist crime

Abstract

Taking or holding hostages is a very serious crime, it often has got the nature of a terrorist act. Terrorism is one of the biggest threats to the modern world. In order to fight it off, the international community has executed numerous agreements. The most important is the European Convention on the Suppression of Terrorism of 27 January 1977. However, it should be remembered that not every criminal offence that involves taking a hostage will have such a character. It depends on the purpose of its perpetrators, whether it is the only a robbery or its aim is to force certain decisions on the entities listed exhaustively in the article 252.

Keywords: taking or holding hostages, article 252 of the penal code, terrorism.

I. Uwagi ogólne

Przestępstwo brania lub przetrzymywania zakładnika (art. 252 k.k.) niewątpliwie należy do kategorii czynów o najcięższym gatunku. Wprowadzenie przepisu jest odpowiedzią na coraz częstsze tego rodzaju zachowania przestępne. Może ono mieć dwojaki charakter: terrorystyczny, bądź czysto kryminalny. Terrorystyczny charakter przypisać należy czynom, których istotą jest branie lub przetrzymywanie zakładnika w celu zmuszenia organów władzy państwowej enumeratywnie wymienionych w treści przepisu art. 252 k.k. do zgodnego z wolą sprawcy zachowania się, powodując tym samym zakłócenie ładu i porządku państwowego, bądź międzynarodowego. Należy jednak zaznaczyć, że na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przestępstwo to w takim kontekście praktycznie nie występuje, przeważa jednak jego aspekt kryminalny.

Celem artykułu jest przedstawienie problematyki dotyczącej terrorystycznego charakteru przestępstwa brania lub przetrzymywania zakładnika. Z uwagi na fakt, że przestępstwo to stanowi często jedną z najgroźniejszych postaci działań o charakterze terrorystycznym, przeanalizowano definicje „terroryzmu” oraz podkreślono, że z uwagi na możliwy dualny charakter analizowanego przestępstwa należy zwrócić uwagę na okoliczności po zaistnieniu, których możliwe będzie przypisanie temu czynowi zabronionemu konkretnego charakteru (kryminalnego, bądź terrorystycznego). Ochrona jednostki przed tego rodzaju przestępną działalnością jest bowiem bezsprzeczna i potrzebna bez względu na to czy czyn ten będzie miał charakter terrorystyczny, czy też „jedynie” czysto kryminalny.

II. Charakter terrorystyczny przestępstwa brania lub przetrzymywania zakładnika

Rozważając terrorystyczny charakter przestępstwa brania lub przetrzymywania zakładnika, należy w pierwszej kolejności dokonać zdefiniowania zjawiska jakim jest terroryzm. R. Lemkin uważał, że jego istota koncentruje się „na zastraszaniu ludzi za pomocą czynów gwałtownych”.¹ Tak definiowany terroryzm może przybierać rozmaite formy w zależności od

*artykuł stanowi część niepublikowanej dotychczas pracy doktorskiej „Przestępstwo brania lub przetrzymywania zakładnika świetle polskiego prawa karnego” obronionej dnia 30.10.2014 r. na UMCS;

¹ R. Lemkin, *Terroryzm*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1935, nr 41, s. 561.

przedmiotu, przeciwko któremu się zwraca i od celu, jaki przyświeca sprawcy.² R. Lemkin dokonał przy tym dychotomicznego podziału na terroryzm wewnętrzny i międzynarodowy. Mianem terroryzmu wewnętrznego określał czyny, godzące w państwo, na terenie którego doszło do ich popełnienia. Z kolei terroryzm międzynarodowy charakteryzował poprzez szkodliwość popełnionych przestępstw objawiających się na obszarze kilku państw, stanowiąc w ten sposób zagrożenie dla całego międzynarodowego porządku publicznego.³ Jednocześnie zwracał on uwagę na takie czynniki, jak: przynależność państwowa sprawcy, przynależność państwowa terytorium, na obszarze którego doszło do popełnienia przestępstwa oraz przynależność państwową ofiary przestępstwa. Aby dany czyn mógł zostać zaklasyfikowany do terroryzmu międzynarodowego przynajmniej jeden z tych trzech czynników musiał różnić się od pozostałych.⁴ Występowanie tych elementów w obrębie jednego państwa, powodowało bowiem, że terroryzm przybierał postać terroryzmu wewnętrznego.⁵

M. Borucki natomiast mianem terroryzmu określa precyzyjnie zaplanowane i zorganizowane działanie grup, organizacji czy też rzadziej pojedynczych osób, których celem jest wymuszenie od władz państwowych lub społeczeństwa, pewnych ustępstw, różnych świadczeń czy też zaniechania określonych czynności. Takie działania najczęściej dokonywane są ze szkodą dla innych.⁶ Z kolei P. Piątkowski utożsamiał terroryzm z formą psychologicznej walki, w której groźba użycia przemocy, bądź użyta przemoc mają szeroki krąg adresatów.⁷

Natomiast w definicji V. Grotowicza terroryzm jest formą politycznego ekstremizmu, który przy pomocy zmasowanych aktów przemocy dąży do likwidacji państwa, które oparte jest na demokratycznym porządku konstytucyjnym.⁸ Autor zaznacza przy tym, że celem działania terrorystów jest zupełna destabilizacja systemu państwowego, stworzenie masowych ruchów rewolucyjnych, a w ostatecznym rozrachunku obalenie starego systemu i zastąpienie go nowym porządkiem prawnym.⁹

² Tamże.

³ Tamże, s. 561.

⁴ Tamże, s. 563.

⁵ Tamże.

⁶ M. Borucki, *Terroryzm. Zło naszych czasów*, Warszawa 2002, s. 3.

⁷ P. Piątkowski, *Terroryzm: nowe wezwanie dla bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 6.

⁸ V. Grotowicz, *Terroryzm w Europie Zachodniej w imię narodu i lepszej sprawy*, Warszawa - Wrocław 2000, s. 13.

⁹ Tamże.

Według Departamentu Stanu USA, terroryzm to zaplanowana, umotywowana politycznie przemoc, wobec celów nieuczestniczących w walce stosowana przez subnarodowe grupy czy tajnych agentów.¹⁰

Pomimo mnogości definicji „terroryzmu”, każde z pojęć na pierwszy plan wysuwa bezprawność takich zamachów, dokonywanych z użyciem przemocy, u podłoża których często leżą przesłanki o charakterze politycznym czy ideologicznym. Celem takich działań jest w przeważającej części dążenie do zdobycia dominacji nad władzami państwowymi i wymuszenie określonych ustępstw. Leksykon współczesnych organizacji terrorystycznych podaje, że liczba definicji terroryzmu przekroczyła trzysta terminów, lecz mimo tego nie istnieje jedno uniwersalne i powszechnie akceptowane stanowisko.¹¹ Obecnie terroryzm jest uważany za jedno z największych zagrożeń współczesnego świata.¹² Może on przybrać postać aktów:

- piractwa powietrznego,
- uprowadzania osób w celu wymuszenia okupu,
- wymuszenia określonych decyzji o charakterze politycznym,
- zamachów bombowych na budynki lub urządzenia użyteczności publicznej (takie działania mają zazwyczaj charakter odwetowy, bądź zmierzają do destabilizacji politycznej),

¹⁰ Tamże, s. 5.

¹¹ P. Ebbig, R. Fiedler, A. Wejkszner, S. Wojciechowski, *Leksykon współczesnych organizacji terrorystycznych*, Poznań 2007, s. 3.

¹² Aktywizacja prac związanych z tworzeniem aktów o charakterze międzynarodowym, stanowiących skuteczne narzędzie walki z terroryzmem przypada na lata siedemdziesiąte dwudziestego wieku. Prace podjęte w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych były bardzo burzliwe. Istotnym zagadnieniem podczas prac nad konwencjami Organizacji Narodów Zjednoczonych była problematyka dotycząca ideologicznych aspektów pozwalających na użycie gwałtów. Sporne zagadnienia dotyczyły przede wszystkim sytuacji związanej z porywaniem samolotów i braniem zakładników. Państwa zachodnie próbowały przeforsować argument zgodnie z którym dążyły do stworzenia katalogu czynów, powszechnie zasługujących na międzynarodowe potępienie, bez względu na cele, jakie im przyświecały. Z takim argumentem nie chciały się jednak zgodzić kraje dążące do uzyskania autonomii i wykorzystujące często w tym celu przemoc. Dyskusja ta znalazła odzwierciedlenie w dokumentach przygotowanych przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, czego przykładem jest Rezolucja nr 3314/XXIX z dnia 14 grudnia 1974 r., czy Rezolucja nr 3103/XXVIII z dnia 12 grudnia 1973 r. W dokumentach tych zwracano uwagę na legalność walk o narodowowyzwoleńczy charakter. Istotny zwrot nastąpił w 1979 r., kiedy to Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych przyjęło stanowisko zgodnie z którym terroryzm międzynarodowy stanowi niebezpieczeństwo dla porządku światowego, co więcej potępiło akty terroryzmu o charakterze międzynarodowym z uwagi na zagrożenie podstawowych wolności człowieka. W rezolucji z dnia 17 grudnia 1979 r., nastąpiło pierwsze polityczne potępienie terroryzmu przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. (K. Indecki, *Prawo karne wobec terroryzmu i aktu terrorystycznego*, Łódź 1998, s. 65 – 70).

- terroru skierowanego na grupy ludności.¹³

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na konieczność rozgraniczenia pojęć: terroryzm, a terror. E. Pływaczewski zauważa, że współcześnie terroryzm jest przeciwieństwem terroru. Stwierdza przy tym jednoznacznie, że terroryzm jest odpowiedzią na terror oficjalny bądź też jest wymierzony przeciwko panującemu porządkowi społecznemu.¹⁴ K. Indecki podkreśla natomiast, że terror może być postrzegany w postaci zjawiska politycznego i może przybrać formę politycznej przemocy, podjętej w celu przekazania politycznych informacji; przemoc o charakterze politycznym nie może być jednak utożsamiana z przymusem państwowym.¹⁵ Stosowanie terroru jest efektem zachowania określonych podmiotów, wskutek czego służyć może „podtrzymywaniu władzy lub jej uzurpowaniu”, zawsze jednak będzie wynikiem działania przemocy.¹⁶

Zagadnienie walki z terroryzmem było przedmiotem wielu uregulowań o charakterze międzynarodowym. Najbardziej doniosłe znaczenie ma w tym zakresie Europejska Konwencja o zwalczaniu terroryzmu z 1977 r. W preambule dokumentu podkreślono, że został on stworzony w zamiarze podjęcia skutecznych działań, celem opanowania „świadome rosnącego zaniepokojenia wywołanego przez nasilające się przypadki terroryzmu” a także w celu skutecznego ścigania i karania sprawców tego typu przestępstw.¹⁷ Zamierzeniem, Konwencji jest zatem stworzenie skutecznych mechanizmów w zakresie ścigania i karania sprawców wszelkich zamachów o charakterze terrorystycznym.¹⁸ A. Marek stwierdza, że jest to dokument „regionalny”, który w sposób kompleksowy reguluje kwestię związaną ze zwalczaniem współczesnych form terroryzmu.¹⁹ Należy jednak zaznaczyć, że nie wprowadza ona analitycznej definicji terroryzmu, wymieniając jedynie listę przestępstw uznawanych w myśl jej postanowień za przestępstwa o charakterze terrorystycznym.²⁰ Katalog tych czynów nie ma charakteru przypadkowego. W pierwszej kolejności ujęte są czyny, które na podstawie

¹³ A. Marek, *Komentarz do Europejskiej Konwencji o zwalczaniu terroryzmu*, [w:] red. E. Zielińska, *Instytut Wymiaru Sprawiedliwości Standardy Prawne Rady Europy. Teksty i komentarze. Tom III. Prawo karne*, Warszawa 1997 r., s. 432, także E. Pływaczewski, *Komentarz do artykułu 252 k.k.*, [w:] red. A. Wąsek, R. Zawłocki, *Kodeks część szczególna. Komentarz do art. 222 – 316. Tom II*, Warszawa 2006, s. 390. s. 360 – 361.

¹⁴ E. Pływaczewski, *Komentarz...* [w:] red. A. Wąsek, R. Zawłocki, *Kodeks...* s. 360.

¹⁵ K. Indecki, *W sprawie normatywnej definicji terroryzmu*, [w:] red. E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana: świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, Kraków 2005, s. 262.

¹⁶ Tamże, s. 262.

¹⁷ Dz. U. z 1996 r. nr 117, poz. 557.

¹⁸ A. Marek, *Komentarz do Europejskiej Konwencji o zwalczaniu terroryzmu*, [w:] red. E. Zielińska, *Standardy prawne Rady Europy. Teksty i komentarze. Tom III. Prawo karne*, Warszawa 1997, s. 434.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże, s. 435.

obowiązujących już traktatów o charakterze międzynarodowym są uznane za przestępstwa terrorystyczne. Z kolei, w dalszej części zamieszczone zostały przestępstwa, których istotą polega na uprowadzeniu, wzięciu zakładników, bezprawnym uwięzieniu czy wreszcie zamachach dokonanych przy pomocy broni palnej lub bomb w różnych formach.²¹

W doktrynie zgodnie podkreśla się, że przestępstwo brania lub przetrzymywania zakładnika, stypizowane w art. 252 k.k. z 1997 r. należy do grupy przestępstw o charakterze terrorystycznym.²² Pamiętać jednak należy, że nie każdy czyn, którego istotą jest branie lub przetrzymywanie zakładników będzie miał taki charakter.

Pojęcie przestępstwa o charakterze terrorystycznym zostało wprowadzone do k.k. przy pomocy art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw²³ i zostało ono stypizowane w art. 115 § 20 k.k. Według tego przepisu przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony, zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

- poważnego zastraszenia wielu osób,
- zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, a także groźba popełnienia takiego czynu.

Wprowadzenie przepisu art. 115 § 20 k.k. jest rezultatem wdrożenia standardów unijnych, które zostały wyznaczone w decyzji ramowej Rady 2002/475/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. Decyzja zobligowała wszystkie państwa członkowskie m.in. do przyjęcia jednolitej terminologii przestępstwa o charakterze terrorystycznym.²⁴ J. Giezek zaznacza jednak, że wprowadzenie art. 115 § 20 do kodeksu karnego prowadzi do istotnych rozbieżności pomiędzy definicją przestępstwa terrorystycznego zawartą w tym przepisie, a definicją przyjętą w decyzji ramowej Rady 2002/475/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r.²⁵ Słusznie Autor konstatuje, że definicja przyjęta

²¹ Tamże.

²² Np. J. Kaczmarek, *Porwania dla okupu jako akt terroru oraz nowa forma przestępczości zorganizowanej*, [w:] red. E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, Kraków 2005, s. 306 – 309, A. Marek, *Kodeks...*, s. 544, E. Pływaczewski, *Komentarz...* [w:] red. A. Wąsek, *Kodeks...*, s. 388, *Kodeks karny. Komentarz*, red. K. Wiak, A. Grześkowiak, Warszawa 2012, s. 1093.

²³ Dz. U. z 2004 r. nr 93, poz. 889.

²⁴ Oprócz tego decyzja ramowa nakazuje spenalizowanie udziału w grupie terrorystycznej i kierowania taką grupą, żądając nałożenia sankcji karnej za te czyny w określonej wprost wysokości.

²⁵ *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2012, s. 738.

w kodeksie karnym ma szersze znaczenie, przede wszystkim poprzez uzależnienie nadania charakteru przestępstwa terrorystycznego przestępstwu, w których górna granica odpowiedzialności karnej wynosi co najmniej 5 lat pozbawienia wolności, podczas gdy analizowana decyzja ramowa takiego ograniczenia nie wprowadza.²⁶ Co więcej, nie wszystkie czyny, które w decyzji ramowej uznano za przestępstwa terrorystyczne są nimi w świetle przepisów polskiego prawa karnego.²⁷ Już w uzasadnieniu do analizowanej ustawy podkreślano, że „wiele czynów opisanych w części szczególnej Kodeksu karnego ze swej istoty nie może mieć charakteru terrorystycznego, np. znęcanie się nad członkiem rodziny czy wypadek drogowy”.²⁸ Skutkiem czego charakter terrorystyczny nadano jedynie najpoważniejszym czynom z zastrzeżeniem wymaganego progu górnej postaci zagrożenia karnego. Trafne wydaje się spostrzeżenie K. Wiaka, że „znamiona charakteryzujące cel sprawcy (...) jako poważne zastraszenie wielu osób mają charakter wysoce ocenny”²⁹ Każdy przypadek należy analizować indywidualnie, a przyjmując kryterium poważnego zastraszenia należy oprzeć się na analizie wszystkich okoliczności, które były związane z czynem, popełnienie którego miało prowadzić do takiego skutku.³⁰

Do momentu wprowadzenia przepisu art. 115 § 20 k.k. na gruncie polskiego prawa karnego brak było legalnej definicji przestępstwa o charakterze terrorystycznym.³¹ Prawodawca zdecydował się na ograniczenie nadania charakteru terrorystycznego przestępstwu o największym ciężarze gatunkowym, których górna granica odpowiedzialności karnej wynosi co najmniej 5 lat pozbawienia wolności. K. Daszkiewicz krytycznie odnosi się do tej regulacji.³² Autorka zauważa, że dla uznania przestępstwa za przestępstwo o charakterze terrorystycznym konieczne jest spełnienie wszystkich warunków wymienionych w treści art. 115 § 20 k.k.- łącznie. Rację jednak przyznać należy tej części doktryny, według której dla uznania danego przestępstwa za przestępstwo o terrorystycznym charakterze, wystarczającym jest (poza ograniczeniem w

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże.

²⁸ Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP IV kadencji, nr druku 2407.

²⁹ *Kodeks...*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, s. 674.

³⁰ Tamże, s. 674.

³¹ Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP IV kadencji, nr druku 2407.

³² K. Daszkiewicz, *O karaniu morderstw*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5, s. 5 – 14.

postaci wysokości progu odpowiedzialności karnej) –spełnienie jednego z trzech celów wymienionych w treści art. 115 § 20 k.k., a więc:

- albo poważne zastraszenie wielu osób,
- albo zmuszenie organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa, albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- albo wywołanie poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – albo groźba popełnienia takiego czynu.³³

Takie czynniki wystąpić mogą łącznie, ale też mogą wystąpić odrębnie. Działanie sprawcy może zatem polegać np. na zastraszeniu organów władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia, albo zaniechania określonych czynności, poprzez poważne zastraszenie wielu osób, ale także bez takiego zastraszenia.³⁴ Poprzez przyjęcie tej koncepcji uznać można, że właściwe każdemu przestępstwu, którego górna granica odpowiedzialności karnej przekracza 5 lat pozbawienia wolności, który zostaje popełniony w jednym z trzech alternatywie wymienionych celów określonych w przepisie art. 115 § 20 k.k., można przypisać terrorystyczny charakter. Przy czym, jak stwierdza się w doktrynie, dla uznania terrorystycznego charakteru przestępstwa nie jest konieczne, aby cel został zrealizowany.³⁵

III. Kryminalny charakter przestępstwa brania lub przetrzymywania zakładnika

Jak zaznaczono na wstępie, przestępstwo brania lub przetrzymywania zakładnika może mieć (i najczęściej w takiej właśnie postaci występuje) charakter czysto kryminalny. W nawiązaniu do zaprezentowanych rozważań zwrócić w tym miejscu należy uwagę na pogląd K. Daszkiewicz która, nie aprobuje faktu, że przestępstwem terrorystycznym w myśl przepisu art. 115 § 20 k.k., będzie groźba wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, a nie będzie już nim groźba zmuszania organu władzy państwa do określonych, zgodnych z żądaniem sprawcy zachowań. Autorka krytyce poddaje także uzależnienie terrorystycznego charakteru przestępstwa od emocji subiektywnych ofiary przestępstwa, a nie ocenę tych przeżyć według kryterium obiektywnego.³⁶ Zaznacza przy tym, że wśród podmiotów

³³ Kodeks...red. J. Giezek, s. 737.

³⁴ A. Staszak, *Porwania w celu wymuszenia okupu. Studium kryminalistyczne*, Zdzeszowice 2010, s. 53;

³⁵ Kodeks...red. J. Giezek, s. 740.

³⁶ K. Daszkiewicz, *O karaniu...*, s. 9.

wymienionych enumeratywnie w treści przepisu art. 252 k.k., które mogą być zmuszane do określonych zachowań, obok organów władzy państwowej, samorządowej, instytucji i organizacji są także osoby fizyczne. W związku z tym, jeśli terrorysta zmusza grupę osób do określonych zachowań, zgodnych z jego żądaniem, przy czym kilka z tych osób zabija, to nie będzie już możliwe przypisanie mu charakteru przestępstwa terrorystycznego.³⁷ Szczególnie widoczny charakter kryminalny przestępstwa brania lub przetrzymywania zakładnika, nastąpi w sytuacji gdy działanie sprawcy porwania nie będzie miało na celu wymuszenie od organów władzy państwowej do określonych zachowań, a jedynie zmierza do wymuszenia okupu od osoby prywatnej w zamian np. za uwolnienie przy tym członka rodziny, a motywem działania sprawców nie są żadne wyższe idee, lecz charakter rabunkowy, czy też wyrównanie porachunków przestępczych.

IV.

Wysokość zagrożenia karnego

W literaturze przedmiotu pojawiają się słusznie także głosy krytyczne, związane z uznaniem górnego progu karalności za jedno z kryteriów rozstrzygających - czy danemu przestępstwu można przypisać terrorystyczny charakter.³⁸ W sytuacji czynienia przygotowań do popełnienia przestępstwa z art. 252 § 1 k.k., gdzie podmiotem zmuszonym byłyby organy władzy państwowej, nie można sprawcom przypisać charakteru przestępstwa terrorystycznego z uwagi na górny próg odpowiedzialności karnej przepisu art. 252 § 3 k.k. (od 1 roku do 3 lat pozbawienia wolności).³⁹

W uzasadnieniu do projektu analizowanej ustawy stwierdzono, że definicja przestępstwa o charakterze terrorystycznym opiera się jedynie na kryterium celowości działania sprawcy.⁴⁰ Celem tym - w przypadku przestępstwa brania lub przetrzymywania zakładnika - jest niewątpliwie zmuszenie podmiotów enumeratywnie wymienionych w treści przepisu art. 252 k.k. do określonych zachowań.

Za popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym ustawodawca przewidział kary zarezerwowane w kodeksie karnym dla recydywistów wielokrotnych (art. 65 § 2 k.k.). Tak

³⁷ Tamże.

³⁸ *Kodeks...*, red. J. Giezek s. 740, także K. Daszkiewicz, *O karaniu...*, s. 9.

³⁹ K. Daszkiewicz, *O karaniu...j.w.*, s. 9, także P. Kozłowska – Kalisz, M. Budyn – Kulik, [w:] red. M. Mozgawa *Kodeks karny. Komentarz*, LEX 2018.

⁴⁰ W odróżnieniu od definicji przyjętej w decyzji ramowej z 2002 r. która zawiera w sobie dwa elementy: celu działania sprawcy, a następnie katalog przestępstw w przypadku popełnienia któregośkolwiek z nich w jednym z trzech celów wymienionych w decyzji ramowej, mają być wówczas uznane za przestępstwo o charakterze terrorystycznym.

sformułowany przepis jest wynikiem nowelizacji kodeksu karnego i stanowi realizację zobowiązań Polski w zakresie dostosowania polskiego systemu prawnego do standardów unijnych w ramach tzw. „nowego *aquis*”. W uzasadnieniu ustawy stwierdzono „Fakt, że dany typ przestępstw kwalifikowany jest jako przestępstwo o charakterze terrorystycznym ma (...) wpływ na zaostrzenie kary za nie. Przewiduje to w sposób jednoznaczny art. 5 ust. 2 (...) Decyzji ramowej, nakazujący wprowadzenie wyższych ustawowych zagrożeń za przestępstwa o charakterze terrorystycznym, niż przewidziane za te same przestępstwa nie mające takiego charakteru.” Jednakże, jak zwraca uwagę K. Wiak na tym tle mogą pojawić się istotne rozbieżności, z uwagi na fakt, że znamiona strony podmiotowej przestępstwa stypizowanego w przepisie art. 252 § 1 k.k. w części odpowiadają opisowi celu sprawcy przestępstwa o terrorystycznym charakterze z art. 115 § 20 k.k. Tak więc, ta sama przesłanka (zmuszenie organów władzy państwowej do określonego zachowania się – art. 252 § 1 k.k., zmuszenie organu władzy publicznej – art. 115 § 20 k.k. do podjęcia lub zaniechania określonych czynności) decyduje o nadaniu przestępstwu brania lub przetrzymywania zakładnika, charakteru przestępstwa terrorystycznego. W takim wypadku, należy zrezygnować z nadzwyczajnego obostrzenia kary, gdyż „wystąpienie okoliczności składających się na zespół znamion zasadniczego typu przestępstwa powinno prowadzić jedynie do wymierzenia takiej kary, która mieści się w granicach sankcji przewidzianej za to przestępstwo. Odrzucić natomiast należy możliwość dwukrotnego podwyższania sankcji ze względu na wystąpienie tej samej okoliczności (...)”.⁴¹ Zdaniem Autora w tym przypadku występuje analogiczna sytuacja, jak w przepisie art. 65 § 2 k.k., który stanowi, że w stosunku do sprawcy przestępstwa udziału w związku lub zorganizowanej grupie przestępczej (art. 258 k.k.) stosuje się przepisy dotyczące zaostrzenia kary, które zostały określone w art. 64 § 2 k.k., jednakże z wyjątkiem nadzwyczajnego obostrzenia kary.⁴² Takie rozumowanie jest zgodne z przepisami dotyczącymi recydywy. Obowiązujący kodeks karny zniósł bowiem obligatoryjność zaostrzenia kary w odniesieniu do recydywistów. Według prawideł przewidzianych w art. 64 § 2 k.k. w stosunku do recydywistów wielokrotnych (ale także do sprawców przestępstwa o charakterze terrorystycznym na podstawie art. 65 § 1 k.k.) sąd wymierza kary powyżej dolnej granicy ustawowego zaostrzenia i może ją wymierzyć w wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Ustawodawca

⁴¹ K. Wiak, [w:] K. Wiak, A. Grześkowiak (red.), *Kodeks...*, s. 1097.

⁴² Tamże, a także A. Marek, *Kodeks...*, s. 174- 175.

wprowadził w tym zakresie fakultatywność obostrzenia kary wobec recydywistów wielokrotnych, w postaci zwiększenia górnej granicy ustawowego zagrożenia.

V. Wnioski końcowe

W zakresie walki z terroryzmem wyspecjalizowało się wiele organizacji, spośród których duże znaczenie trzeba przypisać Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego oraz Międzynarodowej Organizacji Morskiej.⁴³ Najbardziej znanymi i spektakularnymi postaciami terroryzmu o charakterze międzynarodowym są akty piractwa, dotyczące uprowadzeń samolotów, łodzi podwodnych bądź innych urządzeń pływających, a także uprowadzeń członków personelu dyplomatycznego.⁴⁴ K. Indecki zwraca uwagę, że zamachy skierowane przeciwko środkom komunikacji powietrznej należą do jednych z najbardziej widowiskowych aktów terrorystycznych na świecie.⁴⁵ Problematykę tę regulują m.in.: Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym z dnia 7 grudnia 1944 r.⁴⁶ Konwencja z dnia 14 września 1963 r. w sprawie przestępstw i niektórych innych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych,⁴⁷ Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi z dnia 16 grudnia 1970 r.⁴⁸ czy też Konwencja z dnia 23 września 1971 r. o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego.⁴⁹ Przedmiotem tych uregulowań są akty piractwa powietrznego, skierowane przeciwko osobom znajdującym się na pokładzie statków, a także czyny naruszające porządek i dyscyplinę na jego pokładzie. Przepisy konwencji dotyczą bezprawnych działań polegających na przemocy, zastraszaniu, zawładnięciu statkiem powietrznym czy wreszcie przejściem nad nim kontroli.⁵⁰

Dotychczasowe rozważania prowadzą do konkluzji, że każdy przypadek należy rozpatrywać indywidualnie, w kontekście całokształtu sytuacji, które zachodzą przy dokonaniu przestępstwa. Dokładna analiza okoliczności sprawy, zdecyduje czy konkretnemu sprawcy będzie można przypisać popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, czy też będzie to czyn „jedynie” w znaczeniu kryminalnym, którego istota będzie opierała się

⁴³ K. Indecki, *Prawo karne wobec...* s. 62.

⁴⁴ Wystarczy wspomnieć m.in. o uprowadzeniu dyplomatów z ambasady amerykańskiej w Iranie w 1979 r. i nieudaną próbę odbicia zakładników w ramach akcji Orli Szpon.

⁴⁵ Tamże, s. 80.

⁴⁶ Dz.U. z 1959 r. nr 35 poz. 212, z późn. zm.

⁴⁷ Dz.U. z 1971 r. nr 15, poz. 147.

⁴⁸ Dz.U. z 1972 r. nr 25, poz. 181.

⁴⁹ Dz.U. z 1976 r. nr 8 poz. 37, z późn. zm.

⁵⁰ K. Indecki, *Prawo karne wobec...*, 80 – 88.

na wymuszeniach od osób fizycznych w celach majątkowych. Wnioski, które się nasuwają po dokonanej analizie zakładają, iż przestępstwo, którego istotą jest wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika, mające charakter terrorystyczny cechuje się niewątpliwie większym ciężarem gatunkowym od przestępstwa posiadającego „jedynie” kryminalny charakter. Za takim stanem rzeczy przemawia fakt, że zmierza ono do wymuszenia ściśle określonych zachowań od większego grona odbiorców (organów administracji państwowej, samorządowej, instytucji, grup osób), a ponadto sprawcy tego typu przestępstw kierują się zazwyczaj pobudkami o charakterze ideologicznym, mającym podłoże w motywacji religijnej, kulturowej bądź narodowościowej.⁵¹ Sprawcy tego typu przestępstw często uparcie wierzą w słuszność wyznaczonych celów bez względu na grożące im konsekwencje. W naszym kraju jednak przestępstwo brania lub przetrzymywania zakładnika o terrorystycznym charakterze praktycznie nie występuje. Dominują za to przypadki cechujące się jedynie kryminalnym charakterem. Czyny te skierowane są zazwyczaj przeciwko osobom fizycznym, a u ich podłoża leżą często motywy porachunkowe bądź zmierzające do szybkiego wzbogacenia się sprawców.

Bibliografia

Literatura

- Borucki M., *Terroryzm. Zło naszych czasów*, Warszawa 2002.
- Daszkiewicz K., *O karaniu morderstw*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 5.
- Ebbig P., Fiedler R., Wejkszner A., Wojciechowski S., *Leksykon współczesnych organizacji terrorystycznych*, Poznań 2007.
- Giezek J., *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Grotowicz V., *Terroryzm w Europie Zachodniej w imię narodu i lepszej sprawy*, Warszawa -Wrocław 2000.
- Indecki K., *Prawo karne wobec terroryzmu i aktu terrorystycznego*, Łódź 1998.

⁵¹ Można tutaj wskazać na działalność takich organizacji, jak Frakcja Czerwonej Armii, czy IRA.

Indecki K., *W sprawie normatywnej definicji terroryzmu*, [w:] red. E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana: świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, Kraków 2005.

Kaczmarek J., *Porwania dla okupu jako akt terroru oraz nowa forma przestępczości zorganizowanej*, [w:] red. E. Pływaczewski, *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, Kraków 2005.

Kozłowska – Kalisz P., Budyn – Kulik M., Kulik M. [w:] red. M. Mozgawa *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017.

Lemkin R., *Terroryzm*, „Gazeta Sądowa Warszawska” 1935, nr 41.

Marek A., *Komentarz do Europejskiej Konwencji o zwalczaniu terroryzmu*, [w:] red. E. Zielińska, *Instytut Wymiaru Sprawiedliwości Standardy Prawne Rady Europy. Teksty i komentarze. Tom III. Prawo karne*, Warszawa 1997 r.

Piątkowski P., *Terroryzm: nowe wezwanie dla bezpieczeństwa*, Warszawa 1996.

Pływaczewski E., *Komentarz do artykułu 252 k.k.*, [w:] red. A. Wąsek, R. Zawłocki, *Kodeks część szczególna. Komentarz do art. 222 – 316. Tom II*, Warszawa 2006.

A. Staszak, *Porwania w celu wymuszenia okupu. Studium kryminalistyczne*, Zdzeszowice 2010.

Wiak K., Grześkowiak A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012.

Źródła prawa

Europejska Konwencja o zwalczaniu terroryzmu z dnia 27 stycznia 1977 r. (Dz. U. z 1996 r. nr 117, poz. 557).

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2004 r. nr 93, poz. 889).

Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym z dnia 7 grudnia 1944 r. (Dz. U. z 1959 r. nr 35 poz. 212, z późn. zm.).

Konwencja z dnia 14 września 1963 r. w sprawie przestępstw i niektórych innych czynów popełnionych na pokładzie statków powietrznych (Dz.U. z 1971 r. nr 15, poz. 147).

Konwencja o zwalczaniu bezprawnego zawładnięcia statkami powietrznymi z dnia 16 grudnia 1970 r. (Dz.U. z 1972 r. nr 25, poz. 181).

Konwencja z dnia 23 września 1971 r. o zwalczaniu bezprawnych czynów skierowanych przeciwko bezpieczeństwu lotnictwa cywilnego (Dz.U. z 1976 r. nr 8 poz. 37, z późn. zm.).

Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Sejm RP IV kadencji, nr druku 2407.